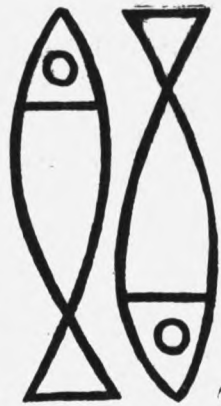

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De verstoorde gemeenschap

... En de twaalfen riepen de menigte der discipelen bijeen en zeiden: "Het bevredigt niet, dat wij met veronachtzaming van het Woord de tafels bedienen. Ziet dan uit, broeders, naar zeven mannen onder u..."

Hand. 6 : 2, 3.

De verstoorde gemeenschap hersteld! Zo mag het opschrift luiden. Het is den duivel niet gelukt een scheur teweeg te brengen toen de Griekssprekende broeders mopperden tegen de Hebreëen, omdat hun weduwen verwaarloosd werden.

We kunnen er op aan, dat Lucas ons dit met vreugde mededeelt. En geen wonder. Want in de herstelling van die verstoorde gemeenschap komt zo duidelijk uit wat Christus in en door Zijn Geest doet: nl. kloven overbruggen, bijeen houden wat uiteen dreigt te vallen. Scheuren voorkomen. Daarom hebben de twee partijen, waarin de gemeente verdeeld was, elkaar gevonden.

Zo houdt de gave van de Geest niet minder dan de herstelling in van de gemeenschap, waar deze verstoorde is. En als het onder ons niet mogelijk blijkt dat broeders elkaar vinden dan moet de oorzaak daarvan bij ons mensen liggen. Want juist dáárom hebben wij den Geest ontvangen en zijn we kerk, nl. om **bruggen te slaan** en de weg tot elkaar te vinden. En als wij mensen zijn die ons door den Heiligen Geest laten leiden zal dat zéker gelukken.

In de eerste plaats zullen we dan niet **lijdelijk** de dag afwachten waarop het den Here behaagt de verstoorde gemeenschap te herstellen.

Hoezeer het ook Zijn werk en Zijn gave is. En doen alsof wij mensen hier geen taak zouden hebben en alles automatisch in zijn werk zou gaan. Het eerste wat de apostelen doen is de menigte der discipelen bijeen roepen. Zij waren van Christus' wege met de leiding der gemeente belast. En door hèn is het dat Hij hier handelt.

En nu is het merkwaardig om te zien hoe zij te werk gaan om de moeilijkheden op te lossen. Van een poging om door onderwijzing de broeders te overtuigen dat de kerk in zulk een twistsfeer niet leven kan lezen we niets. Als zij dat gezegd hadden zouden zij natuurlijk de waarheid gesproken hebben. Maar er moest niet zozeer **gesproken** als wel wat **gedaan** worden.

Het werk moet anders georganiseerd worden. Het is hun uit de hand gelopen. Zij kunnen het niet meer aan. Zóveel werk in zó weinige handen, dat kan op de duur niet goed gaan. En daarom, zullen zij als apostelen in staat blijven om hun werk goed te doen, dan moeten ze een deel van hun werk laten vallen.

En wel dát werk, dat door de ontzaglijke groei der gemeente zo'n grote omvang had genomen, namelijk de armenverzorging. Want wát ook schade lijden mag, de prediking niet! Vandaar hun voorstel aan de gemeente om naar zeven mannen om te zien, die speciaal de armenverzorging tot taak krijgen. En als dat voorstel in goede aarde valt, blijkt bij de verkiezing die plaats vindt, dat

de broeders elkaar reeds gevonden hebben. Juist uit de kring der Griekssprekenden, uit de kring van hen die aan het murmeren waren tegen de Hebreëen, worden de zeven mannen gekozen. Lees de namen van de gekozenen maar. Het was dus voor de Hebreëen geen bezwaar om broeders die wat vrijer tegenover de wet stonden, voor het ambt van diaken geschikt te achten. En voor de apostelen evenmin om ze aan te stellen. Het kwam er blijkbaar alleen maar op aan of het mannen waren vol van wijsheid en de Heilige Geest en van goede naam.

Intussen is het duidelijk, dat we hier met een belangrijk moment in het leven der kerk te doen hebben. Christus herstelt hier de verstoorde gemeenschap en Hij doet dat door de kerk een andere en een nieuwe organisatie te geven. Hij is het, die de apostelen er toe brengt om, toen zij het werk niet meer aankonden, voor de armen een aparte verzorgingsdienst in te stellen.

Tussen twee haakjes, voor mensen, die veel van organiseren houden valt hier wel iets te leren. Hoe vaak is men al aan het organiseren geslagen, vóórdat er eigenlijk enig werk van belang verricht was. Laat men daarmee beginnen als het werk dat men op touw gezet heeft uit de hand begint te lopen.

In élk geval is uit het optreden van de apostelen wel duidelijk op te maken, dat de prediking van het Woord geen schade mag lijden en ten koste van welke belangrijke zaak dan ook mag worden veronachtzaamd. Voor het streven om van de dienaren des Woords een soort sociale werkers te maken, zal men zich niét op de apostelen kunnen beroepen. Voor hèn blijft het **Woord Gods primair!** Vóór alle dingen moet hún getuigenis

de wereld ingedragen worden, te beginnen in Jeruzalem. Al het andere is daaraan ondergeschikt. En wij moeten ook daarin als apostolische kerk openbaar worden dat wij voor ons deel daaraan medewerken. Wij zijn er als kerken niet maar voor onszelf. Om met onszelf bezig te zijn en nog veel minder om in onszelf te roemen en als gevolg daarvan elkaar af te tuigen.

Ons is het Woord der **apostelen** geschonken. En dat is een woord voor de **wérelde**. Want alzo lief heeft God de **wérelde** gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft.

Of we dat altijd begrijpen is een andere zaak. We kunnen er zeker van zijn, dat als in de Kerk de gemeenschap verstoorde is en blijft het werk der zending er onder zal lijden voorzover wij er bij betrokken zijn. De Satan weet dat zeer goed en zal niet nalaten het twistvuur aan te wakkeren. Laten zijn streken ons toch niet onbekend zijn!

Wat de gemeente van Jeruzalem betreft is hem dat niet gelukt. Dank zij het optreden van de apostelen. Zij zijn zo wijs geweest om zich tot hun eigenlijke werk te beperken. Zij konden loslaten. Welk een zegen de **HERE** daaraan verbonden heeft deelt Lucas ons in vs. 7 mede: "En het woord Gods wies en het getal der discipelen in Jeruzalem nam zeer toe..."

Aan die wijsheid hebben we in onze dagen veel behoefte. Het is niet naar de zin van de Geest dat slechts weinigen het werk doen. Laat staan werk waartoe men in het geheel niet geroepen is. Een ieder blijve in hetgeen hij geroepen is.

Leiding geven is **dienen**, "opdat uitkomen de gaven en schatten van Christus". Waar zó leiding gegeven wordt, daar woont Hijzelf en wordt het liefdevuur niet verdoofd en gróeit het Woord!

J. O. Mulder

Gesprek over de moderne literatuur

III

Amice,

In je vorige brief vertelde je iets over je ervaringen met middelbare scholieren met betrekking tot de moderne literatuur, met name de boeken van Wolkers. Jouw bevindingen waren, dat zij er over het algemeen niet bijzonder door werden aangesproken. Wat dacht je: mag je hieruit concluderen, dat schrijvers als Wolkers onder onze christelijke jeugd weinig waardering vinden, óf is het eerder zo, dat veel leerlingen van de middelbare school eenvoudig nog niet toe zijn aan de problemen, die in deze literatuur aan de orde zijn. In het laatste geval zouden we het lezerspubliek van Wolkers e.d. meer moeten zoeken onder de leeftijdsgroep daarboven, b.v. onder studenten en jonge academici. Ik heb de indruk, dat dit wel eens het geval zou kunnen zijn, en hierin werd ik versterkt door het feit, dat in het soldatenblad "Reveille" ¹⁾ aan Wolkers' werk nogal wat aandacht werd besteed. Het lijkt me in ieder geval onjuist nu maar te concluderen, dat dit soort litera-

tuur voor "onze" jeugd geen gevaar oplevert, omdat deze toch niet wordt gelezen.

Misschien zijn er wel lezers geweest die uit het feit, dat ik de moderne literatuur niet meteen afwijs hebben afgeleid, dat ik op dit punt geen gevaren zie. Nu, dat is beslist niet zo. Het gaat er maar om, **wat** je als gevaar ziet, en hoe je dit gevaar wilt bestrijden. Zo kan ik de openhartige wijze, waarop tegenwoordig vaak over het seksuele leven wordt geschreven op zich zelf beslist niet als een gevaar zien. Het lijkt me eerder toe, dat Teerink ²⁾ gelijk heeft, wanneer hij het ontluisterend element in de beschrijving van het seksuele als gevaar signaleert, en waarschuwt voor de kans, dat in de vanzelfsprekendheid van de herhaling het abnormale normaal gaat lijken. M.i. is dit gevaar groter, naarmate bij de lezer allerlei emotionele factoren als onbevredigde seksuele nieuwsgierigheid, onbehagen over zijn seksuele opvoeding, e.d. gaan meespelen. Zo kan "echte" literatuur gaan functioneren als "literature of escape". Het zou al te naïef zijn te veronderstellen, dat dit bij onze gereformeerde jongeren niet voor

komt. Tot nu toe heb ik weinig werkelijk goede preken over het huwelijk of over het zevende gebod gehoord, terwijl de nog steeds regelmatig voorkomende toespelingen op en waarschuwingen voor "verborgen zonden" aan het adres van pubers, de indruk wettigen, dat de angst voor het driftmatige in de liefde bij ons nog lang niet is overwonnen.

Het hierboven gesignaleerde gevaar geldt m.i. ook ten aanzien van de agressie tegen de als autoritair beleefde opvoeding, die ook in "De hond met de blauwe tong" aan de orde komt. Ook bij ons zijn er "angry young men", en dit zijn lang niet altijd de slechsten onder de jongeren. Vaak zijn het diegenen, die wel degelijk christenen willen zijn, maar zich tegelijk verbonden voelen met de problemen van deze tijd; de vraagstukken, die in onze kerken en in de kerkelijke pers aan de orde zijn worden door hen vaak als in religieus opzicht volslagen onbelangrijk beleefd. Een niet gering aantal van deze jongeren zijn in de loop van de jaren al weggegaan uit de vrijgemaakte kerken, en dat is bijzonder jammer. Een kerk kan niet werkelijk blijven bestaan zonder jongeren, en dan bedoel ik jongeren van de **eigen** tijd; jeugd met de mentaliteit van dertig, veertig jaar terug is er helaas nog maar al te veel bij ons.

Ik geloof dan ook dat we, om het gevaar van de moderne literatuur te bezweren grondig moeten ingaan op de vraagstukken, die

deze literatuur ons op een vaak rauwe manier voor de voeten werpt. Volgens mij betekent dit, dat we allerlei vanzelfsprekendheden, die ons zijn overgeleverd uit het verleden, kritisch zullen moeten bezien. En dat **samen met** de jongere leden van onze kerken, zodat deze zich met hun problemen en kritiek geaccepteerd kunnen voelen als volwaardige partners. Waarschijnlijk zal dit voor veel ouderen, die zijn opgegroeid bij de idee van "leiding geven" en die huiverig zijn voor de moderne kreten "communicatie" en "gesprek" moeilijk zijn, maar het lijkt mij de enige manier, waarop wij, ouderen en jongeren samen, als kerk functioneren in deze wereld.

En zo ben ik, zij het via een andere redenering, tot dezelfde conclusie gekomen als jij aan het eind van je brief. Een hoopvol teken?

Met hartelijke groeten,
P. E. Jongsma-Tieleman

Literatuur:

1) "Reveille", 19e jaargang no. 18, 20e jaargang no. 2.

2) "Het onderwijs in de moderne Nederlandse literatuur op onze scholen voor V.H.M.O. Verslag van de conferentie, gehouden op 27 en 28 november 1962 op "Woudschoten", Zeist. Uitgave Christelijk Paedagogisch Studiecentrum.

De Mozaïsche Wet en de wet der tien geboden

In de kerkelijke en theologische discussies van onze dagen — trouwens ook in de politieke! — gaat het ook weer over de wet Gods.

Ik mag feitelijk niet eens zeggen: gaat het **weer** over de wet. Want de vragen omtrent de **inhoud**, de **betekenis**, de **gelding** van de wet van God waren steeds aan de orde. En ze zullen dat ook wel blijven — tot aan de jongste dag.

In deze discussie ging en gaat het met name over de plaats van de „wet der tien geboden” in het geheel van de mozaïsche wet.

De vraag werd namelijk gesteld of de bekende verdeling van de wet van de Horeb in een **ceremoniële**, een **burgerlijke** en een **morele** of **zedelijke** wet wel naar de Schrift is. En in verband daarmee werd evenzo de vraag gesteld of het wel juist is te poneren dat de ceremoniële en de burgerlijke wetten buiten werking gesteld, afgeschaft zijn, maar de morele wet — die der tien geboden — nog ten volle van kracht is, ja, zelfs als een „universele wet” moet worden beschouwd.

Wat mij bij de discussies en gesprekken over deze kwesties vooral opviel is dat men „onder ons” ook in dit opzicht zo weinig rekening houdt met het goede dat vorige generaties daaromtrent hebben geleerd. Het geldt ook ten aanzien van de vragen over de wet Gods dat wat in een vroegere tijd aan verdiept Schriftinzicht werd geschonken zo gauw wordt vergeten en het daardoor niet komt tot een voortgaande reformatie welke daaruit zou moeten en kunnen resulteren.

Ik wil in dit artikel een kleine bijdrage tot de genoemde discussie leveren door een paar belangrijke uitspraken over de verhouding waarin de „wet der tien geboden” tot de „mozaïsche wet” staat in herinnering te brengen. In de hoop dat men erover zal nadenken — en een lichtvaardig verketteren zal worden voorkomen.

De uitspraken waarop ik het oog heb zijn afkomstig van ds. J. van Andel, een van de beste kenners — zo niet de beste! — van de Heilige Schrift uit de derde generatie der Afscheiden predikanten.

Ds. Van Andel schreef reeds in 1883 een studie over de mozaïsche wet. Het is een van de rijkste die er over bestaan. Door Bavinck werd ze met een lofrede begroet. In 1913 werd ze herdrukt.

In deze studie leest men in het hoofdstuk: „Karakter der wet”, o.a. het volgende:

„Men houde wel in het oog, dat het geenszins

de bedoeling der Wet is, om aan het godsrijk zijn **laatste gestalte** te geven, en een staat van volkomenheid in het leven te roepen. Integendeel vergenoegt zij zich met het besef van het betere op te wekken. Zij is geen **einddoel**, maar **middel**, **overgang** tot iets volkomens, dan zij zelve in het leven roept. Haar bestemming is Christus; **met dezen neemt haar heerschappij een einde**. Zij is niet de laatste, de volle, maar slechts de **eerste**, de **voorlopige** openbaring van Gods wil omtrent zijn koninkrijk. Schoon volkomen, voor zover zij beantwoordt aan het oogmerk harer indiening, blijkt het toch, zodra men haar met de staat van het koninkrijk der hemelen vergelijkt, dat haar het onvolledige aankleeft, eigen aan het kinderlijk tijdperk zelf, hetwelk zij bestemd is te regelen, **De loochening dezer opvatting der Wet, als „geen ding volmakende”, Hebr. 7 : 19a. kenmerkt juist de geest van het joods farizeïsme**. Geen wonder, dat het nieuwe testament, zonder iets aan het heilig karakter der Wet te kort te doen, er steeds de nadruk op legt, dat zij, hoe geschikt ook voor het kind, niet past voor de zoon. Daargelaten nog, dat de Wet, wegens de zonde, krachteloos en doodend is, Rom. 7 : 13, 2 Cor. 3 : 8, is de staat van het godsrijk zelf, als gebouw der Wet aangemerkt, hoe voldoende ook voor zijn tijd, **uiterst onvolkomen**.”

Krachtens haar typische aard brengt de wet van het Horeb-verbond het volk des HEREN „niet tot de hemelse dingen zelf, maar tot de geheiligde zaken van aardse natuur, die de hemelse dingen slechts afbeelden.” Deze wet „neemt de slagboom, die ons van de hemel scheidt, geenszins weg”. De brief aan de Hebreëen wijst daar met alle nadruk op. De hemelse Leidsman voert het volk Israël wel over de grens die het onheilige van het heilige gebied afscheidt, maar Hij leidt het niet de hemelse wereld binnen.

Het standpunt van Israël „ligt tegenover de tastelijke Sinaï”. Zijn tocht eindigt „in het aardse Jeruzalem”. Het is „tot tastelijke en zichtbare, vergankelijke en verouderde dingen geheiligd; het ziet beelden en schaduwen, meer niet”.

Dat komt omdat Israël nog een „kind” is. Pas de volwassen zoon wordt „tegenover de wezenlijke, onzichtbare dingen geplaatst, die alleen door het geloof te zien zijn.” De Wet, „laat op aarde; zij wijst wel naar de hemel, maar scheidt ook van de hemel; zij brengt geen vleu-

gelen mede. Het bloed van Christus alleen heiligt tot de hemelen.”

Israël is zo gebonden aan stoffelijke dingen die schaduwen zijn welke door de waarheid worden geworpen. Het staat op het standpunt van een volk, dat tussen „arme en zwakke” schaduwen wandelt, en verplicht is, op straffe van het leven te verbeuren, die te dienen. „’t Is het standpunt der dienstbaarheid aan dingen, die ver onder ons zijn, als schaduwen voorbijgaan, en straks door het volk overleefd worden, niet dat der vrijheid, niet dat des hemels, dat, waarop de Geest des Opgewekten plaats zal.”

Het is een aangrijpende gedachte „dat Christus, hoewel hij de Zoon was, zich aan zulk een dienstbaarheid heeft onderworpen opdat hij ons er van verlossen zou, en overbrengen in het koninkrijk, welks zonen, als der wereld ontstorven, met geen inzetten meer worden belast.”

Na op deze wijze het karakter van de mozaïsche wet beschreven te hebben is volgens Van Andel de vraag: „of de Wet thans nog heerschappij heeft”, gemakkelijk te beantwoorden.

Het is waar, zo schrijft hij, dat die wet „veelvuldig haar inzetten eeuwig verklaart; maar dit behoeft ons niet te bewegen om deze vraag met de Jood toestemmend te beantwoorden. Het „eeuwige” waar de Wet van spreekt valt zelf in de termen des tijds; ’t is het eeuwige dezer wereld, niet het eeuwige der eeuwigheden. Duren zal de Wet, zolang de erfgenaam een kindeke is, de ganse tijd door, van de Vader te voren besteld, is zij een eeuwige inzetting. Een tuchtmeester is zij gelijk, wiens lessen wel steeds van kracht blijven, en wiens werk sporen in heel het leven van het kind nalaat, maar die zelf, na de verheffing van het kind tot zoon, zijn plaats moet verlaten. De vader blijft, de tuchtmeester gaat heen, en de Eerstgeborene onder de broeders wordt zelf hoofd des huizes. Tot de gemeente des nieuwen verbonds wordt gezegd: gij zijt niet onder de Wet, maar onder de genade en de waarheid, Rom. 6 : 14, Joh. 1 : 17. Toch neemt de heerschappij der Wet geen einde, vóór haar eisen bevredigd, haar symbolen verwezenlijkt, haar beginselen bevestigd, haar bedoelingen bereikt zijn. Want eer gaan hemel en aarde voorbij, dan dat een tittel of jota der Wet valle.”

Als men nu heeft verstaan dat de heerschappij van de Wet voorbij is en plaats gemaakt heeft voor Christus en de Heilige Geest, komt als vanzelf de vraag op of de Wet dan geheel nutteloos is geworden.

Dat is evenwel zeker niet het geval!

Maar — om aan te tonen dat de Wet ook voor de kerk van de nieuwtestamentische bedeling van grote betekenis is behoeft men zijn toevlucht niet te nemen tot „**een splitsing der Wet**”! Namelijk in die van een ceremoniële, een burgerlijke en een zedelijke wet.

Gewoonlijk doet men dat. En dan zó dat men de zedelijke wet, die in de decaloog is omschreven, opvat als iets dat op zichzelf staat en men zo afscheidt van de levietische en maatschappelijke inzetten. Die laatste acht men dan vervallen, terwijl men de eerste „voor eeuwig geldend verklaart”.

Maar, aldus Van Andel, men kan in de Schrift nergens een grond vinden voor een dergelijke splitsing! In de Schrift wordt ons namelijk „de Wet steeds voorgesteld als één oordeelbaar geheel, waarin wel onderscheiden kan worden, maar geen afscheiding wordt gemaakt”. Daarom moeten wij, als wij ook in deze Schriftgetrouw willen zijn, „**de Wet in haar geheel laten**”.

Wat we in betrekking tot de Wet wel moeten doen dat is „haar onderscheiden van de wil van God, die door haar tot Wet, tot gebod en verbod, met belofte en vloek wordt verheven.”

Van de wil Gods zoals die in de oudtestamentische wet, de wet van het Horebverbond werd geconcretiseerd zijn we nu, „vrij, want Paulus zegt ons, Rom. 7 : 4, dat wij der Wet gedood zijn door het lichaam van Christus, opdat wij eens anderen zouden worden namelijk Desgene, die van de doden opgewekt is.”

Met de wil van God, zoals die in de mozaïsche wet „vervat is en tijdelijk als Wet tegen ons over is gesteld”, totdat die goddelijke wil door de Geest als Wet van het eigen leven ook **onze** wil is geworden, staat het evenwel anders!

„Deze wil van God, uit zijn Wet van ons gekend, blijft namelijk steeds de kenbron van goed en kwaad, en de regel onzes verborgen en openbaren levens, zodat niemand zich van

dezelve vrij maken kan. Ja, deze wil is de zuivere uitdrukking van de wil van de nieuwe mens, en dus een toetssteen, waaraan we beproeven moeten, of onze begeerten waarlijk bewegingen van ons geestelijk leven zijn."

Ten aanzien van de „koninklijke wil”, de wil Gods zoals die voor het Israël van de oude bedeling met het oog op de bijzondere positie en roeping in de Wet van Mozes op een bepaalde wijze was geconcretiseerd moet nu een noodzakelijke onderscheiding worden gemaakt. We moeten namelijk bedenken dat deze „deels tijdelijk was”. Deze twee zijden, aspecten van de Wet en „niet twee van elkander gescheiden wetten, hebben wij in de Wet te onderscheiden."

Dat er in een en dezelfde Wet iets eeuwigs en iets tijdelijks is, behoeft ons niet te verwonderen! Integendeel, het zou zelfs „zeer onnatuurlijk” zijn als dat niet het geval was: Elke vader zal immers „aan zijn kindeke iets gebieden, dat hij altijd wil, en iets, dat hij tijdelijk wil.” Om een voorbeeld te nemen: een vader zal altijd willen, dat zijn kind „hem liefhebbe, hoe oud het ook wordt, maar tijdelijk slechts, dat het ter schole ga, en de eerste beginselen der wetenschap lere. Zo ook is er nu in de Wet iets, dat steeds van kracht blijft als het kind zoon is geworden, en iets, dat slechts gelding heeft, zolang de erfgenaam nog kind is."

Wanneer men heeft ingezien dat in de wet zoals die door de HERE bij Horeb werd gegeven iets eeuwigs en iets tijdelijks is, iets dat blijft gelden en iets dat verouderde, komt als vanzelf de vraag op welke **maatstaf** de gelovigen moeten hanteren, bij het onderscheid maken tussen dat eeuwige en tijdelijke aspect van de wet. De Schrift geeft op deze belangrijke vraag een overduidelijk antwoord. Want ze

roept het ons overall met alle nadruk toe dat Christus in deze kwestie het laatste en beslissende antwoord geeft. Hij en Hij alleen maakt uit wat in zijn rijk als regel des levens gelden zal. „Opdat wij geen gevaar zouden lopen om ons te vergissen, zo is Christus zelf onze meester geworden, die ons door zijn apostelen geleerd heeft, welke de wille Gods is, die ook na onze verheffing boven het wettisch standpunt in zijn huis heerschappij voert."

Dit alles leerde Van Andel reeds in 1883.

Met hartelijke instemming van zijn kerkgenoten!

Wat hij schreef kunnen we zo samenvatten:

1° De wet van Mozes, door God aan Israël gegeven was slechts een **eerste** en **voorlopige** openbaring van Gods wil omtrent zijn koninkrijk. Zij was **middel**, geen doel, een **overgang** tot iets dat meer volkomen is.

2° Deze wet was een **éénheid**. Het is niet naar de Schrift in haar te onderscheiden tussen **twee** wetten — de wet der tien geboden en de levietisch-maatschappelijke — waarvan de éne eeuwig geldt en de andere vervallen zou zijn.

3° Van **geheel** deze oudtestamentische wet zijn de gelovigen van de nieuwe bedeling **vrij** geworden. Ze zijn niet meer onder de wet, maar onder de genade en de waarheid.

4° Ten aanzien van de wil Gods zoals die in de wet van Mozes was belichaamd moeten we wel onderscheid maken tussen iets dat blijvend is en iets dat slechts tijdelijk en daarom vervallen is.

5° Het blijvend geldende in de mozaïsche wet wordt ons aangewezen door Jezus Christus en zijn apostelen. Zij en zij alleen openbaren ons wat de wil van God is voor de kerk van de nieuwe bedeling.

C. V.

„Gij zijt niet gekomen tot de tastelijke berg”

(I)

Onder de titel 'Kirche am Sinai' verscheen bij het Zwingli Verlag Zürich een betrekkelijk klein boek, waarvoor we in ons blad bijzondere aandacht willen vragen. Het voert als ondertitel: „Die Zehn Gebote in der christlichen Unterweisung”. Titel dus: 'Kerk aan de Sinai', ondertitel „De tien geboden in de onderwijzing in de christelijke leer”.

Het boek werd ons niet ter bespreking toegezonden. Dat we het - buiten het kader van een gewone boekbespreking - bij onze lezers inleiden vindt zijn reden in de overweging dat dit boek ons helpen kan bij onze eigen discussies over de verhouding tussen de Wet en de profeten aan de ene kant en de apostolische geschriften aan de andere kant, tussen het Oude en het Nieuwe Testament, tussen de Wet en het Evangelie. Met name met het oog op de nevenschikking van Wet en Evangelie in dit verband zij terstond, om elk misverstand af te snijden, opgemerkt dat we hier met tegenstellingen te doen hebben: de Wet had in Israël een door en door evangelische strekking, veel van de nieuwe tijd, die met de komst en door het werk van Christus aanbrak, was reeds in de oude tijd aanwezig en veel van de oude tijd werkt in de nieuwe na. Ik denk aan Romeinen 4 vs. 1: „Thans” - in de nieuwe tijd - „is echter buiten de Wet om, Gods gerechtigheid openbaar geworden, waarvan de Wet en de profeten getuigenis afleggen”. Geen plaats in het nieuwe testament ken ik waar de verhouding scherper is gesteld. Gods gerechtigheid in de verlossing van zondaren is thans in de christelijke aeon, geopenbaard zonder de Wet. Zij vraagt thans geen onderhouding meer. Toch zijn daarom de Wet en de profeten, is het oude testament niet waardeloos geworden. Immers ze staan alle twee als getuigen van het evangelie van Christus over Wie ze spreken en tot Wie ze heenleiden. In de belijdenis der kerk is dat prachtig weergegeven in artikel 25: „Wij geloven dat de ceremoniën en figu-

ren der Wet opgehouden hebben met de komst van Christus, en dat alle schaduwen een einde genomen hebben; alzo dat het gebruik daarvan onder de Christenen weggenomen moet worden; nochtans blijft de waarheid en substantie daarvan in Christus Jezus, in Wie ze haar vervulling hebben. Intussen gebruiken wij nog de getuigenissen, genomen uit de Wet en de Profeten, om ons in het evangelie te bevestigen, en ook om ons leven te reguleren, in alle eerbaarheid, tot Gods eer, volgens zijn wil.”

De discussie onder ons

Over deze zaken is onder ons in de laatste jaren het een en ander te doen geweest en de zaak „steht noch zur Debatte”. Ik herinner aan het werk van ds. C. Vonk 'De Voorzeide Leer', met name IB, Leviticus, § 27, bz. 695, 'Terugblik'. Zelf schreef ik over de zaak in de Kamper Kerkbode en in ons blad: de artikelen over de sabbat, het zevende gebod en 'Gij hebt gehoord dat tot de ouden gezegd is.' De reacties kwamen in het Kerkblad voor Overijssel en Gelderland. Daar schreef ds. I. de Wolff over hetgeen ds. C. Vonk opmerkte over het verknippen van de thora, prof. L. Doekes bracht kritiek op mijn artikelen over de sabbat, gelijk ds. Joh. Francke deed in De Reformatie. Maar niet alleen onder ons is de zaak aan het rollen gekomen, ook buiten onze kring is in de laatste jaren de zaak aan de orde. Het geschrift dat we thans bespreken gaat in een van de vele studies, aan dit onderwerp gewijd.

De schrijver

De auteur, Hugo Röthlisberger, is zending, en arbeidt voor het Bazelse zendingsgenootschap vanuit de evangelische kerk in Kalimantan (Borneo), Indonesië. Het Vorwort voor dit boek werd in mei 1965 afgesloten te Bandjermasin. Het boek heeft met het werk op het zendingsveld alles te maken: „Het onderwerp heeft zich in de praktijk in zekere zin zelf aan mij opgedrongen. Als heidenen

TE BERDE

Graag zou ik nog iets willen zeggen, ondanks de bespreking die in ons blad al heeft plaats gevonden, over het boek van dr. R. H. Bremmer „Herman Bavinck en zijn tijdgenoten”.

Het boek komt er in de recensies die ik gelezen heb bijzonder goed af. En terecht. Het is grappig om te zien hoe men de kerkelijke omstandigheden van de recensenten terug vindt in hun bespreking.

D. K. Wielenga, die een uitvoerige bespreking gaf in De Schaapskooi van 11 juni 1966, kookte van verontwaardiging toen hij las hoe de gang van zaken was geweest bij de pogingen om te komen tot eenheid van opleiding. Hij is verbaasd dat dr. Bremmer dit zo objectief heeft weten te beschrijven. Hij zou zich niet hebben kunnen beheersen.

Drs. Veenhof, die aan dezelfde zaak ook aandacht wijdde in zijn bespreking spreekt daarover veel minder geëmotioneerd. Het zal wel een generatieverschil zijn tussen deze twee boekbesprekers. Veenhof weet alleen nog maar van horen zeggen van de strijd om de School. Wielenga heeft er qua afkomst en eigen levensgang nog midden in gestaan.

Bremmer schrijft met kennelijke sympathie en bewondering over Bavinck. Diezelfde sympathie en bewondering kan men bij de meeste recensenten ontdekken. Toch ontkomt Bremmer er niet aan om bepaald nare zaken over Bavinck te moeten zeggen. D. K. Wielenga is het eens met Bremmer dat Bavinck zich in de Seinpost affaire bepaald oneerlijk heeft opgesteld. En dat is nog maar zachtjes gezegd. Een trieste zaak, meer voor Bavinck dan voor Lohman. D. K. Wielenga werd er terecht ziek en misselijk van.

Overigens valt het wel op in het boek van dr. Bremmer dat vrijwel alle „edele” figuren er van tijd tot tijd slecht afkomen. Een sprekend voorbeeld vind ik het optreden van J. van Andel. Hij koos in de opleidingskwestie de kant van Bavinck. En als Bavinck na zijn vertrek naar Amsterdam zijn medewerking aan „De Bazuin” opgeeft, dan neemt van Andel vrijwel zijn plaats in, terwijl hij n.b. van te voren aan Bavinck had geschreven dat hij (v. Andel) als medewerker zou heengaan, als Bavinck zijn redacteurschap neerlegde.

Opvallend is ook de slechte verhouding tussen Bavinck en Lindeboom. Twee „edele” mannen, die blijkbaar toch niet zo zeer door de genade Gods beheerst werden dat ze in staat waren hun onderlinge verhouding goed te houden of goed te maken.

De houding van de verschillende kerkelijke leiders in alle mogelijke kwesties is dermate naar en soms slecht, dat Prof. Nauta in zijn bespreking - die overigens blijft ver beneden de maat van het boek - het wellicht gelukkig acht dat een deel van het archief van H. H. Kuyper in de oorlogsjaren verloren is gegaan („Trouw” 4 juni 1966). Blijkbaar is hij bevreesd dat er te veel stank naar boven komt. Het opmerkelijke is bij dat alles dat natuurlijk de één de ander oneerlijk vindt, terwijl de ander vast overtuigd is van zijn eigen eerlijkheid.

De vraag moet onder het oog gezien worden of het kerkelijk leven zoals wij dat georganiseerd hebben niet noodzakelijkerwijs deze oneerlijkheid in de hand werkt. We hebben de gewoonte óók belangrijke zaken bij meerderheid van stemmen te beslissen in plaats van het tot het uiterste te trachten te komen tot overeenstemming. En hoe belangrijker de zaak wordt, hoe meer elke stem gaat tellen. Eén stem kan het kerkelijk leven voor jaren op zijn kop zetten. Er zijn uit het boek van Bremmer daarvan wel voorbeelden aan te halen. En deze voorbeelden zouden uitgebreid kunnen worden, ook uit de recente kerkgeschiedenis. We hebben te veel de stijl verloren van „het heeft de H. Geest en ons goed gedacht”. En als we niet terugkeren tot het streven naar overeenstemming in plaats van de zaken per stemming te beslissen, blijft de deur open staan voor kerkpolitiek in de kwalijke zin van het woord. Dan worden de neuzen geteld. Soms veel meer dan de argumenten gewogen. En dan werkt het kerkelijk leven karakterbederend. De tragiek van Bavinck en van zo veel mensen die in het kerkelijk leven een rol speelden.

A.

en moslims ons vragen stellen over de grondslagen van de christelijke levenswandel, beantwoordt het dan aan de betekenis van het evangelie als wij hen verwijzen naar een oudtestamentele wettencodex? Rusten wij onze doopkandidaten en catechisanten op evangelische wijze toe voor hun wandel als christen, doordat we hun de Wet der 10 geboden, in zeker opzicht als hoogste samenvatting van hetgeen we over het christelijke leven te zeggen hebben, op hun levensweg meegeven? Het getuigenis van het nieuwe testament geeft op deze vragen een opvallend duidelijk antwoord, dat echter in een vreemde tegenspraak staat tot de kerkelijke traditie van de achter ons liggende eeuwen.

Het resultaat van de exegetische dring tot een onderzoek over de plaats die de Wet der 10 geboden in de loop van de kerkgeschiedenis heeft ingenomen, waarbij de verrassende ontwikkeling in de tijd die direkt aan de Reformatie voorafging, bijzondere aandacht verkreeg. Het is merkwaardig dat men in de kerk - tegen de eenstemmige informatie der kerkhistorici - in zeer brede kring vasthoudt aan de mening van Luther dat de Wet der 10 geboden van de oudste christenheid af naast de Geloofsbelijdenis en het Onze Vader een onderdeel van het catechetisch onderwijs geweest is".

Deze vragen hadden Röthlisbergers bijzondere aandacht. Hij wijdde er een dissertatie aan, waarop hij in 1962 promoveerde aan de universiteit van Edinburg. De stof ligt in dit boekje voor ons. Helaas heeft dr. R. het hoofdstuk over de dekaloo in het oude testament en in het jodanisme weggelaten.

De stof wordt behandeld in drie hoofdstukken:

- I. Het nieuwe testament en de dekaloo;
- II. De weg der kerk naar Sinai;
- III. De kerkelijke traditie omtrent de dekaloo in het licht van het nieuwe testament.

Dat is knap gedaan. Eerst eens vragen wat de Schrift, in dit geval het n.t. zelf zegt en zwijgt. Dan ten tweede vragen: Hoe kwam het nu toch dat de kerk toch weer terugkeerde naar... Sinai? En om daarna de vraag aan de orde te stellen hoe de kerkelijke traditie in het licht van het n.t. te beoordelen is?

We willen de schrijver op de voet volgen. Nu, op de voet... We bepalen ons tot een overzicht.

Ad. I. Het nieuwe testament en de dekaloo.

We volgen de schrijver nu maar in het gebruik van het woord dekaloo. Dat is voor bijbellezers niet zo moeilijk. U kent uit het n.t. de naam Dekaloo = de tien steden. Welnu: 'dekaloo' is de naam voor: de Tien Woorden.

Met een beroep op 1 Cor. 15 : 3; 11 : 2; 2 Thess. 2 : 15; 3 : 6; Rom. 6 : 17, 16 : 17; 1 Cor. 4 : 17 stelt R. dat er in de oude christelijke kerk al spoedig een vaste leertraditie was. Het woord catechismus komt in het n.t. niet voor, maar R. zou de leeroverleveringen wel onder dat hoofd willen samenvatten, temeer daar de apostel in Gal. 6 : 6 wel spreekt van catecheten en catechumenen. We zouden ook willen herinneren aan het voorkomen van de term in Lukas 1 : 4, waar Paulus' vriend zegt dat Theophilus 'gecatechiseerd' is omtrent bepaalde 'woorden', in een bepaalde leer. Hij toont aan dat het aan zulk een vaste vorm van het onderwijs in de leer niet ontbrak. Daarin stonden vooral twee begrippen in het middelpunt, dat van de Liefde en dat van de Navolging:

„Daar Jezus het dubbelgebed der liefde als het grootste gebod aangeduid heeft is het niet te verwonderen, dat het gebod van de naastenliefde in de apostolische vermaningen een belangrijke rol speelt. Paulus noemt de liefde de vervulling der wet; zij is de hoogste van de Geestelijke gaven, de band der volmaaktheid. Rom. 13 : 10; 1 Cor. 13 : 13; Col. 3 : 14. Jakobus noemt de liefde als de konink-

lijke wet, Jak. 2 : 8, en voor Johannes is het gebod van God kort en goed: de liefde. Joh. 13 : 34, I Johannes op vele plaatsen."

Het tweede centrale punt is dat van de navolging. Christus heeft ons zijn voorbeeld nagelaten om in zijn voetstappen te wandelen 1 Petr. 2 : 12. Paulus vermaant: „Aanvaardt elkander gelijk Christus ons aanvaardt heeft. Rom. 15 : 7; de mannen moeten hun vrouwen liefhebben gelijk Christus de gemeente liefgehad heeft, Ef. 5 : 25. De Corinthiërs moeten veel geven daar ook Christus die rijk was om hunnentwil arm geworden is, 2 Cor. 8 : 9; de Colossenzen elkander vergeven, zoals Christus hun vergeven heeft, Col. 3 : 13. Hij wijst ook op Phil. 2 : 5. En vooral op Ef. 4 : 32-5 : 2: „Weest jegens elkander goed, barmhartig, en vergeeft elkander, zoals ook God door Christus u vergeven heeft. Volg also Gods wijze van doen na als geliefde kinderen en wandelt in de liefde, gelijk ook Christus u heeft liefgehad en zich voor ons heeft overgegeven." Paulus is een navolger van Christus en wordt daardoor tot een voorbeeld voor de gemeenten, 1 Cor. 11 : 1; 1 Thess. 1 : 6; 2 Thess. 3 : 7, 9; Phil. 3 : 17. Bl. 16.

En daarna volgt op bl. 17 de belangrijke passage:

„Bij de analyse van de nieuwtestamentele catechismus komen wij tot de verrassende ontdekking dat noch de dekaloo als geheel noch de afzonderlijke geboden ooit als basis van het ethisch onderwijs werden gebruikt. In de brief aan de Romeinen vinden

we twee verwijzingen naar de dekaloo. De ene keer toont Paulus aan de hand van het tiende gebod dat door de Wet de zonde levend wordt. Rom. 7 : 7. Deze schriftplaats staat niet in verband met catechetisch-ethische onderwijzing. Daar tegenover bevindt zich de tweede plaats midden in het vermanend deel van de brief aan Rome. Paulus vermeldt het zesde, zevende, achtste en tiende gebod om te bewijzen dat hij, die de naastenliefde de Wet heeft vervuld. Rom. 13 : 8-10. De christenen worden dus hier precies niet vermaand de tien geboden te houden, want waar de liefde heerst, is de Wet vervuld en overbodig geworden.

Nadere aandacht vraagt Efeze 6 : 2, omdat hier het vijfde gebod wordt aangehaald in verband met een vermaning aan kinderen hun ouders gehoorzaam te zijn. Het blijkt ondertussen dat het vijfde gebod niet dient als grond voor deze vermaning maar beschouwd moet worden als een invoegsel in de Huistafel. In de parallelle Huistafel, Col. 3 : 18 vv. ontbreekt dit invoegsel. Paulus vermaant daar de kinderen tot gehoorzaamheid omdat dat „in de Here welbehagelijk" is.

De volledige afwezigheid van de tien geboden als grond voor de vermaningen is des te meer verbazingwekkend daar menige vraag met een verwijzing naar de dekaloo schijnbaar had kunnen worden afgedaan. Dat dit echter nooit gebeurde is geen toeval en hangt ten nauwste met de leer van Paulus over de Wet samen." bl. 18.

G. Visee

Een is uw meester en gij zijt allen broeders

In Matth. 23 houdt de Here Jezus een strafrede tegen de Farizeeën en hun leiders. Dat de Schriftgeleerden op de stoel van Mozes zitten is goed, maar het deugt niet, dat ze zware lasten opleggen en er zelf geen vinger naar uitsteken. Verder vallen ze graag in het oog en zijn ze gesteld op vooraanzittingen en eerbewijzen. Ze laten zich met genoeg „rabbi" noemen. Wat we wel kunnen vertalen met: Hoogheid.

In aansluiting daaraan zegt de Heiland: Maar gij moet u geen rabbi laten noemen. Want één is uw Meester en gij zijt allen broeders.

Als gemeenten en leraars dat maar goed in het oog en in het hart houden, dat ze samen maar één Meester hebben, dan blijven de verhoudingen in de gemeente wel goed.

Meester betekent hier: Onderwijzer, Leraar. Jezus Christus is onze „hoogste Profeet en Leraar". In mijn jonge jaren werd een onderwijzer „meester" genoemd. Wat meester zei was waar en goed en wie het anders zei was mis. Al waren het ook vader en moeder!

In de kerk hebben we als het er op aan komt maar één Meester. Wij allen. Zowel „herders en leraars" als gemeenteleden. Eerstgenoemden mogen en moeten er in de gemeente zijn. Paulus spreekt er uitdrukkelijk van. We mogen ook naar hen luisteren. Maar niet onvoorwaardelijk. Zij hebben niet het eerste en het laatste woord. Dat heeft onze hemelse Leraar en niemand anders.

Een formulier van de kerk noemt de gelovigen „leerjongens van Christus". Dat moeten alle gelovigen zijn. Samen met hun leraars. Christus alleen is de Waarheid.

En zijn leer is waarheid. En wie zijn woorden bewaart in een eerlijk en oprecht hart en daarnaar doet, handelt goed. Als het iemand duidelijk is wat Hij belooft of wat Hij beveelt, dan moet hij zich daaraan houden. Al zouden er ook honderd leraars zijn, die het anders zeggen. Want die leraars zijn tenslotte ook maar leerlingen. Ze staan niet boven, maar midden in de gemeente.

Stelt u voor, dat er op school een knappe leerling zit, die als leerling boven de anderen uitsteekt. Hij krijgt mogelijk een tien met een

griffel. En schouderklopjes van de meester. Maar daarom moet zo'n knaap zich niet verbeelden dat hij de onderwijzer is! En als hij het zich verbeeldt dan zullen z'n kameraden het hem wel inpeperen, dat dit niet zo is. En een verstandige meester zal hem wel op z'n nummer zetten.

De Here Jezus zegt hier hoe het in de kerk moet toegaan. Niet als in een Joodse leerschool of in de synagoge. Daar moest er altijd een wetgeleerde bij de hand zijn om de wet te verklaren: Dit artikel betekent dat; en die paragraaf moet gij zo lezen. De leerlingen waren altijd van de rabbi afhankelijk.

Zo mag het in de kerk niet zijn. Want we leven niet onder de wet, maar onder de genade. Onder de aanvankelijke vervulling van Jeremia 31: „Zij zullen niet meer een iegelijk z'n naaste en een iegelijk z'n broeder leren, zeggende: Kent de HERE, want zij zullen Mij allen kennen, van hun kleinste af tot hun grootste toe". In overeenstemming daarmee schrijft Johannes in z'n eerste brief (2 : 27): „De zalving, die gij van Hem ontvangen hebt, blijft in u en gij hebt niet nodig dat iemand u lere, maar gelijk de zalving u leert van alle dingen, zo is zij ook waarachtig en is geen leugen; en gelijk zij u geleerd heeft, zult gij in Hem blijven".

De gelovigen zijn geen onmondige kinderen meer, maar ze zijn mondig. En als er leraars zijn, die hen als onnozele kinderen willen behandelen, dan moeten zij daar stichtelijk voor bedanken. En als leraars merken, dat de „beminde gelovigen" zich graag als onmondigen laten behandelen, dan moeten zij aan die begeerte niet toegeven. Er zijn in alle tijden leraars geweest, die zich heel graag „rabbi" laten noemen. En er zijn altijd mensen in de kerk geweest, die dit met groot genoeg deden. Maar het is niet naar de wil van onze Meester.

Wij zijn allen broeders. En zusters. Voor de Here gelijk. De apostelen waren ook maar broeders. Al streden zij wel eens om de eerste plaats. Herders en leraars zijn ook maar broeders. Leerlingen met al de heiligen. Die samen moeten overleggen wat de wil van hun Meester is.

H. J. Jager.

Gerasphorois

Hopelijk vraagt de lezer zich af, wat dat geleerde woord wel betekent. Dan heeft het oude trucje weer goed gewerkt. Want de belangstelling onder kerkelijke mensen wordt gauwer getrokken door onbegrijpelijke klanken als Hamabdil en Parousie of E Voto Dordraceno dan door een gewone huiselijke titel als b.v. "voor ambtsdragers". Dat betekent nl. de titel van dit stuk.

Nu hoop ik maar, dat de nieuwsgierigheid nu niet meteen volledig is bevredigd! Want we staan weer voor P.S.-en en een G.S. En misschien moeten er uit onze lezerskring wel broeders naar die brede vergaderingen toe.

Stellig zullen ze daar niet met een licht hart heen reizen! Het drama van de vorige synode ligt nog vers in het geheugen; en naar het zich laat aanzien zullen de mannen, die tegen de stroom moeten oproeien, het in Amersfoort nog moeilijker krijgen dan in Rotterdam-Delfshaven.

Die laatste zin is geen boosaardige suggestie.

In een classis, waar ik door kerkbode-lectuur en persoonlijke connecties wel wat van de ligging en gang van zaken afweet, is de zaak-Van der Ziel aan de orde geweest. Het kwam er uiteindelijk op neer, of de classis een verzoek zou steunen om appèl aan te tekenen tegen de synode-besluiten ten aanzien van Ds v. d. Ziel, ja dan neen.

Voor wie de kerkbladen van bedoelde classis leest en een beetje met mannen en paarden op de hoogte is, was het a priori duidelijk, dat het voorstel het niet zou halen. Maar wel beschouwd mocht men zes voorstemmers verwachten, en nog op een paar hopen.

Er waren er drie.

En van een andere classis zou iets dergelijks te vertellen zijn.

In verband met zulke verschijnselen is het wel aardig kennis te nemen van een stukje uit het Tijdschrift voor Ziekenverpleging, d.d. 15-4-'66.

Het stuk gaat over de invloed van de groep op de individuen in de groep. Het onderdeel, dat het meest van belang is voor ons kerkelijk leven, behandelt het conformisme. U weet, dat in '26 vele dominees zich maar conformeerden aan de uitspraken van Asse.n Hier gaat het conformeren nog iets verder.

Er is inzake dat conformeren een interessante proef genomen, het experiment van Asch.

Dit experiment werd opgezet om na te gaan, hoe het afzonderlijk individu reageert, wanneer het geconfronteerd wordt met een groepsmening, die apert in strijd is met de feiten.

B.v., voeg ik er tussen, exegese van de strekking van Art. 79, 80 K.O.!

Hiertoe moesten kleine groepen proefpersonen schattenderwijs de lengte van een gegeven lijn vergelijken met de lengte van drie andere lijnen, waarvan er één langer was, één korter en één evenlang als de gegeven lijn.

De verschillen tussen de lijnen waren groot genoeg om geen misverstand te wekken. Nu was bij elke groep proefpersonen eigenlijk slechts één echte proefpersoon; de anderen waren medewerkers van de experimentator. De echte, zogenaamde „naïeve”, proefpersoon wist dit echter niet en kreeg te maken met een groep medeproefpersonen, die 12 van de 18 keer de lengte der lijnen unaniem anders beoordeelden dan hij. M.a.w. de „naïeve” proefpersoon kwam knel te zitten tussen hetgeen hij met zijn eigen ogen zag en wat de anderen zagen, althans zeiden te zien.

Weer even tussen haakjes: de situatie van: ben ik nou gek, of zij?

Wat doet het individu in zo'n geval? Een derde der proefpersonen capituleerde na twee of drie keer en aapte de keuze der anderen na, een derde werd licht beïn-

vloed en een derde bleef geheel onafhankelijk in zijn oordeel.

Met tussenoot van mij: hoe vaak heeft de groep zich reeds over de zaak v. d. Ziel uitgesproken. Welk een suggestie!

Dan komt de vraag op, (en daarbij bekort ik iets): conformeerden de slachtoffers zich, omdat ze hun eigen ogen niet vertrouwden of simuleerden ze slechts. Daarvoor werd de proef zo gewijzigd, dat de proefpersonen hun oordeel niet meer hardop behoeften te zeggen maar anoniem mochten opschrijven.

„Onder deze omstandigheden conformeerden de proefpersonen zich aanzienlijk minder aan de onjuiste meerderheidsopinie..... De meerderheid der zich conformerende proefpersonen blijkt dus in feite niet te geloven wat ze onder invloed van de groepsdruk zeggen, maar slechts te doen alsof.

Wat zijn de oorzaken van zulk handelen? De aantrekkelijkheid der groep; gemakzucht om maar mee te lopen, als men de kwestie ingewikkeld of gevaarlijk vindt (wachten op Gods tijd, schrijft een meelopende kerkeraad dan!); de „groep kan ook aantrekkelijk zijn, doordat hij praktische voordelen biedt, die vervallen wanneer men uit de groep gestoten wordt”. „Ook het prestige of de vermeende deskundigheid der anderen leidt vlugger tot een 'het zal wel zo zijn' — reactie van het individu”.

Het Gereformeerde leven

VII

„Want Hij is onze vrede”

Een christelijke kerk, die zich wil onderwerpen aan al de geboden van haar Koning, ziet zich gesteld voor het bevel om de eenheid te zoeken, te onderhouden en te bewaren met hen, die van Christus zijn.

Wie zich enigmatische verdiept in de verwickelingen, die aan het naleven van dit gebod verbonden zijn, schrikt van onze nood en ellendigheid.

Bij het spreken over deze dingen is grote voorzichtigheid geboden, omdat het streven naar de eenheid onder de kinderen van God heel gemakkelijk de verdeeldheid groter maakt.

Nu geldt van alle geboden in het evangelie dat de onderhouding daarvan „menselijk onmogelijk” is.

Dit mag geen aanleiding worden om de geboden te laten voor wat ze zijn.

De eenheid van de kerk is de eenheid van het geloof in Jezus Christus, naar uitwijzen van het evangelie.

Daarom is het evangelie de **grond**, waarop de eenheid van het geloof rust.

In de belijdenis van het geloof vinden we de **uitdrukking** van die eenheid, daarom spreken we ook van de drie formulieren van enigheid.

Geloven en belijden zijn heel wat meer dan een logische conclusie uit de gegevens van de Schrift.

Wanneer in Gods Woord wordt gesproken over de eenheid van de gelovigen in Christus, spreekt dat Woord naar zijn aard belovend en bevend.

In Christus is ons de eenheid toegezegd, die belofte mogen we door het geloof ons toeëigenen, maar dat betekent niet dat deze belofte zonder meer wordt vervuld.

De verwerkelijking van Gods beloften vindt plaats in de weg en naar de mate van onze onderwerping aan Christus.

Daarom is de realisering van de belofte dat Christus onze vrede is bij mensen die nog geen volkomen geloof hebben en dagelijks met de boze lusten van het vlees te strijden hebben op deze aarde, maar zeer ten dele.

De volkomen eenheid van de gelovigen zal er pas zijn in de nieuwe bedeling.

Deze dingen moeten we in rekening brengen,

Me dunkt, dit stukje praktische psychologie verdient grondige overweging bij allen die naar de gewichtige vergaderingen zullen worden afgevaardigd.

Naar wie wordt daar gekeken? Naar een „deskundige”, naar de meerderheid; naar de praktische voordelen? Of naar de Kerkvorst Zelf? naar den Here Christus? Die zelfs de moordenaar aan het kruis, zoëven nog lasteraar, en met stellig uitzonderlijk weinig inzicht in het ambtswerk van den Christus, de deur maar wijd open deed: heden met mij in het paradijs! En als Hij zulke broeders opent, wie zal dan toesluiten?

En dan denk ik aan de laatste woorden van Art. 80: „alle zonden, die..... in een ander gemeen lidmaat der Kerk der afsnijding waardig zouden gerekend worden”. Dat is de rechtsregel, die het oordeel bepalen moet.

Die kan iedereen zien, duidelijk als het verschil tussen twee rechte lijnen. Daarom mogen de broeders, die straks het beslissende woord zullen spreken, zich wel reenschap geven van hun uiteindelijke motieven. Opdat ze geen dingen zeggen, waarvan zou blijken, dat „ze in feite niet geloven, wat ze onder de invloed van de groepsdruk zeggen, maar slechts doen alsof”.

De symptomen zijn er nu reeds, dat het conformisme zijn slachtoffers maakt. Daarom: Caveant consules. Nog zo'n geleerdheidje, nu om te eindigen. Dat betekent: laat de raadslieden toezien. Hier: dat geen schade wordt toegebracht aan het huis des Heren.

Zie, oordeel en spreek zelfstandig.

A. P. Muys.

wanneer we spreken over de eenheid van Christus' kerk in de eenheid van het belijden.

Wanneer we één zijn in de aanvaarding van onze belijdenisgeschriften zijn we niet klaar met het gebod tot eenheid; we zijn misschien nauwelijks aan het begin.

Belijden is een zaak van levende mensen die geroepen zijn hun geloof te tonen uit hun werken.

Daarom hebben we niet alleen met een tekst van formulieren te doen, maar ook met mensen die geloven en belijden.

We worden hiermee o.a. geconfronteerd in de samenspreking met de Christelijk Gereformeerde Kerken, die dezelfde belijdenis en k.o. hebben.

Deze moeiten hebben we niet minder in eigen kring.

Er zijn onder ons heel wat woorden gevallen over de verhouding: Kerk — gemeenschap der heiligen.

De stelling dat er alleen gemeenschap der heiligen is binnen de ware kerk wordt door velen aangehangen en verdedigd.

Men „bewijst” dit ook uit de Schrift, die toch zo duidelijk spreekt over die gemeenschap in de kerk.

De verdeeldheid in onze kring toont aan hoe betrekkelijk zo'n conclusie is, omdat éénheid en gemeenschap in het geloof geen zekerheden zijn zonder een voortdurende toeëigening in het geloof.

Wanneer het al zo moeilijk is om de door Christus verworven en geboden eenheid binnen de gemeenschap van de kerk na te streven, wat moeten we dan met zovelen die in Christus en Zijn Woord geloven, met wie we geen kerkelijke gemeenschap onderhouden?

Het lijkt me voor geen tegenspraak vatbaar dat alle streven naar eenheid in de eerste plaats gericht moet zijn op de gemeenschap van kerken waarin een gelovige door God is gesteld.

Dit betekent dat onze eerste taak is om een vrede in Christus te zoeken in de conflicten en moeiten die zoveel verdeeldheid in onze kerken hebben teweeggebracht.

Wanneer een vrede in Christus wordt gezocht, betekent dit niet dat de zaken terwille van de „goede vrede” moeten worden doodgewezen.

Integendeel, de vrede wordt alleen gediend, wanneer de zaken worden uitgesproken.

Wel zou kunnen blijken dat er heel wat tegen windmolens gevochten wordt.

Ook zouden we — in het voorbijgaan — willen opmerken dat de wijze van procederen tegen elkaar op kerkelijke vergaderingen in de meeste gevallen niet bevorderlijk is voor een herstel van de vrede.

Voorop staat dus de eenheid in de gemeenschap waarin we staan.

Maar dan zijn we niet klaar.

Het is een wat hachelijke zaak om te schrijven over het streven naar grotere eenheid onder de ware christgelovigen.

Hier liggen de verhoudingen erg gevoelig.

Denkt u maar aan de vragen rondom samenspreking en samenwerking.

Wie openlijk zijn sympathie betuigt voor een streven naar eenheid onder alle gereformeerde belijders in ons Vaderland loopt de risico beschuldigd te worden van afwijking van de belijdenis.

Ook wordt gesproken van een vijfde colonne.

Juist daarom lijkt het ons gewenst nog iets te zeggen over de eenheid van de kerk in de eenheid van het belijden.

In een slot-artikel (na mijn vacantie, wanneer de redactie me nog wat ruimte toestaat) kan ik dan gelijk ingaan op reacties uit de kring van de lezers.

H. J. v. d. Kwast

Kerkelijk Leven

Synode met één agendum-punt

In onze pers wordt thans de mogelijkheid van een synode, die uitsluitend bijeen komt voor de benoeming van een hoogleraar verdedigd met de opmerking dat de kerken toch vrij zijn zich tot dit ene punt te beperken en aan de roepende kerk geen andere zaken voor te leggen.

De suggestieve opmerking is even eenvoudig als juist.

Handelen de kerken alzo, dan zal de eerstvolgende synode uit of overeenkomstig de voordracht van de curatoren een hoogleraar benoemen en daarna nog een roepende kerk aanwijzen voor de volgende synode om vervolgens uiteen te gaan.

Maar bij het bepalen van de tijd van de volgende synode is de vervroegd samen te roepen synode 1966 gebonden aan artikel 50 der kerkorde. Hetgeen betekent dat de haar volgende synode samenkomt in 1969.

Wij durven de kerken niet te adviseren het voor 1966 bij dat ene punt te laten. Dat adviseren is onze taak niet. Wie weet wat voor dringende zaken er hier en daar liggen. Maar als we eens een synode hadden, die niet meer te doen had dan een hoogleraar benoemen, dat zou het ons wel zijn.

Dan hadden we ook eens een korte en niet zo kostbare en hopelijk een kostelijke synode. En de kerken zouden er niet slechter bij varen. Want waar de liefde en dus ook de wil tot het oplossen van moeilijkheden in plaatselijke kerken ontbreekt, daar baat een classicale uitspraak niet: de bezwaarde fietst door naar de particuliere synode en als deze geen 'genoegdoening' geeft naar de generale.

G. Visee.

Synode-Schilder-Deddens

In een discussie repte ter Amersfoortse synode prof. dr. K. Schilder van een buitengewone synode. Van de moderamentafel ging een briefje naar K.S. met de opmerking: De kerkorde kent geen buitengewone synode. Dat gelezen hebbend wendde K.S. zich tot prof. Deddens. De laatste verklaarde even later van achter het spreekgestoelte, dat wat op het briefje stond de waarheid was. En K.S. gaf zich aan de schriftelijke en mondelinge getuige gewonnen.

Nu voorzie ik de mogelijkheid dat iemand, als hij dit 'deze week' leest de opmerking zal maken, dat we weer oncontroleerbare legenden vertellen.

Edoch: een legende is het letterlijk: het moet gelezen worden.

En oncontroleerbaar is het niet.

Er zijn getuigen.

G. Visee.

Ds K. D. Gerber

Met ds K. D. Gerber naderen we het getal veertig. Zo groot wordt langzamerhand het aan-

tal predikanten dat naar de synodale kerken ging. Het is niet zo moeilijk daartegen een artikel te schrijven. We doen dat maar niet. Niet omdat we zulke stappen toejuichen.

We stellen liever een dubbele vraag.

1. Zouden wij onszelf niet liever eerst eens afvragen hoe het toch komt dat zo veel dienaars des Woords deze weg gaan? Is er aanleiding tot het onbehagen, dat hen deze uitweg deed kiezen?

2. Waarom laten zo velen van de broeders, die van ons gaan ons in de mist? Wanneer we uit hun hoek niet meer horen dan dat zij ruimte zoeken en dat hun moeilijkheden hun boven het hoofd groeiden, dan is dat alles gevoelsmatig best te verstaan, maar te vaag en daarom te weinig geschikt om een bijdrage te leveren tot de genezing van ons kerkelijk leven. Zij reddend in een misschien zeer emotionele beslissing misschien zichzelf. Maar anders niemand. En dat doet ons leed.

G. Visee.

„Zie op hun dreiging”

In een van zijn boeken verhaalt wijlen ds D. Hoogenbirk van de intrede van een dominee die de voor zo'n gelegenheid nogal in vroeger dagen gewilde tekst had gekozen: „Geef uw dienaars, dat zij in alle vrijmoedigheid uw Woord mogen verkondigen”. Hoogenbirk merkt in dat verhaal fijntjes op dat de intree preken-de dominee het eerste deel van Handelingen 4 : 29 maar onder de tafel liet vallen. „Maar nu, Here, zie op hun dreiging”.

Menig dominee zou vandaag op geschikte wijze intrede kunnen doen met het hele vers. Want de dreiging ontbreekt hier en daar niet.

Het is in onze vrijgemaakte kerken voorgekomen dat een aantal leden en zulks in vereniging, een beroepen predikant deed weten dat hij maar liever niet moest komen. Deed hij het wel, dan diende hij te weten dat hij op hun tegenstand kon rekenen: hun kinderen kwamen bij zo'n man niet op de catechisatie!

In een ander geval kreeg de beroepene bezoek. Met dreiging. Als hij het wáágde... dan zou deze 'broeder' wel zorgen dat de bodem van de preekstoel hem heet onder de voeten werd. Een van de redenen van het dreigement was dat de beroepene het gewaagd had een enkele keer in een bepaald weekblad te schrijven. Wát hij geschreven had dat wist de dreiger niet. Zo'n blad las hij niet. Dat kwam bij hem niet in huis. Hij hield alleen van opbouwend werk. Het feit dat die dominee in zo'n blad had geschreven was reeds genoeg.

Dat noem ik kortweg provo-mentaliteit.

En ik huiver van de boze geesten, die hier aan het werk zijn.

De Schrift vermaant de slavenhouders onder de christenen het dreigen in de omgang met hun slaven na te laten. Efeze 6 : 9.

Is het tegenover een dienaar van Christus geoorloofd?

Is dat nu de stijl van de kerk?

O, die ijveraars!

En hier ligt nu de kwestie: Dat dreigen behoort nu precies bij het leven „uit de wet”. En niet bij 1 Corinthiërs 13!

G. Visee.

PERSSCHOUW

Goed lezen — en eerlijk luisteren — is moeilijk... blijkbaar.

In het Kerkblad van de Geref. Kerk van O.-Flevoland schreef ds Stolk onder bovenstaande titel het volgende:

Wie het Kerkblad van Overijssel, Gelderland en Utrecht leest, zal op pag. 3 en 6 een stukje hebben ontdekt van collega Haitsma van Heerde. Daarin reageert hij op een onderschrift van prof. C. Veenhof in Opbouw van 29 april pag. 39.

Dat onderschrift is als volgt: „De grote massa — ook van hen, die beter weten, maar niet staan voor de goede zaak — werpt, voortgedreven door de zweepslagen van meedogenloze leiders, kinderen Gods uit...”

Coll. Haitsma zegt... dat slaat volgens Prof. Veenhof op „onze” kerken vandaag... en hij vraagt dan: „Mag dat nu zo maar? Mag men zo maar broeders en zusters bejegenen? Erger nog. De Prof. spreekt van meedogenloze leiders... prof. Veenhof noemt hen niet...”

Wie zijn dat? Als er zulke zijn, moeten ze zonder aanzien des persoons worden aangewezen... dit is ongeoorloofd en onbehoorlijk in de broederkring...”

Zo schrijft coll. Haitsma... En... hij zou volkomen gelijk hebben... Maar wat is het geval? Vlak vóór de van Prof. Veenhof aangehaalde woorden zet de Prof. zelf de datum, waarop volgens hem deze woorden slaan... er staat in de regel vlak boven deze, door coll. H. aangehaalde woorden: „De waarheid van deze woorden (dat zijn de woorden die Prof. V. aanhaalde van Ds. Meester) de waarheid van deze woorden, hebben we in de vrijmakingstijd ervaren...” En na deze zin laat dan Prof. V. volgen... „De grote massa — ook van hen, die beter weten, maar niet staan voor de goede zaak...” enz. zie hierboven. Duidelijk laat dus Prof. Veenhof deze woorden slaan niet op deze tijd, niet op de situatie in „onze” kerken nu, maar op de tijd van de vrijmaking... Toen hebben verdwaasde leiders de schare opgezweept en misleid... en wie zal het ontkennen, wanneer hij de geschiedenis leest? En hoe vaak heeft in die dagen juist Prof. Veenhof deze leiders gewaarschuwd en tot bekering geroepen?

Of vandaag deze situatie in „onze” kerken is?

Daarover gaat het hier niet.

Duidelijk wees Prof. Veenhof in dit stuk niet op vandaag „onze kerken”, maar op de dagen van de vrijmaking.

Waarom geeft coll. Haitsma deze zin niet door???

Door deze weglating is mijn leermeester weer netjes in de hoek gezet, waar coll. Haitsma hem hebben wil. Dat is niet, wat we „broederlijk” plegen te noemen. Ook geen behoorlijke persmanier. Willen we samen verder komen, dan zullen we toch eerst rustig naar elkaar moeten luisteren, vóór we, als coll. Haitsma, komen met stemmingkwekende en suggestieve vragen. Op deze wijze gaan „onze kerken” kapot, zo worden „zondebokken” gemaakt; even vele „bokken geschoten” en raakt het broederlijk fatsoen al meer in het moeras.

Ingezonden

Over deze zaak zond ik het volgende ingezonden stukje naar het betreffende kerkblad:

Goed lezen is moeilijk — blijkbaar

In ons kerkblad van 21 mei citeert coll. Haitsma prof. Veenhof als volgt: „De grote massa — ook van hen, die beter weten, maar niet staan voor de goede zaak — werpt, voortgedreven door de zweepslagen van meedogenloze leiders, kinderen Gods uit...”

Dit zou volgens coll. Haitsma slaan op „onze” kerken vandaag en op grond daarvan stelt hij prof. V. enkele suggestieve vragen. Graag wil ik één regel citaat weergeven. Daarin zet Prof. Veenhof zelf de datum, waarvoor deze woorden naar zijn mening gelden. Vlak voor dit citaatje wordt gezegd: „De waarheid van deze woorden hebben we in de Vrijmakingsjaren ervaren...” Dat is de datum, die Prof. Veenhof boven zijn woorden zet. Het is niet goed, wanneer coll. H. daar eigenmachtig exegetiserend een andere datum van maakt om dan zo tot zijn vragen te komen.

Eerlijk lezen blijft geboden.

We zouden onze oud-leerling, ds Haitsma, willen herinneren aan de drie grondregels welke prof. Lindeboom voor de exegese van de bijbel gaf: Lees wat er staat. Versta wat ge leest. Gebruik wat ge zo verstaat. Deze regels gelden namelijk ook voor het „exegetiseren” van alles wat geschreven en gedrukt is.

C. V.

INGEZONDEN

ANTWOORD OP DRIE VRAGEN OVER BUITENLANDSE POLITIEK

Nu de heer Drs. Van Oord mij in de uitgave van Opbouw van 10 juni drie vragen stelde, wil ik daarop antwoorden. Ik wil daarbij zover mogelijk met de vragensteller meegaan en hem heel naïef uitleg geven, n.l. zoals men antwoord zou geven aan iemand die vol goede wil is, maar door allerlei vrijzinnige propaganda in de war raakte en nu eens eerlijk informeert bij een van zijn naaste geestverwanten.

1. Ten eerste werd gevraagd welke bijdrage Nederland moet geven aan de verwezenlijking van een internationale rechtsorde. In de toelichting op de vraag staat, dat het gaat over een redelijke internationale rechtsorde, waarin vrede en vrijheid heersen. (Voor de volledige tekst raadplege men de bovengenoemde uitgave van 10 juni.)

De toelichting herinnert door haar woordkeuze aan het klimaat van het Handvest der Ver. Naties, dat eveneens de vrede op de voorgrond stelt. Maar als Christen streven we niet naar vrede als hoogste doel; het gaat erom dat mijn Koning, dat is Christus die Koning der koningen is, wordt gediend en dat met dat oogmerk het heil, de vrijheid en de verbondenheid in deze dienst van en met de naaste wordt ge-

zocht. Als wij langs die weg de Vrededorst dienen, komen vrede en vrijheid als toegifft daarbij. Zoekt eerst het koninkrijk en zijn gerechtigheid, dan zullen de andere, meer dagelijkse dingen van het leven vanzelf daarbij gegeven worden. Ieder mag zijn God vragen wat hij nodig heeft om zijn roeping te volbrengen (en daartoe zal vaak de vrede behoren). Er is geen betere waarborg om daarbij werkelijk te ontvangen wat men nodig heeft, dan ijverig te zijn in de arbeid tot Gods eer (Ps. 34, 11).

De bijdrage die ons land moet geven aan een internationale rechtsorde is daarom dat het bij de andere soevereine machten ijvert voor de erkenning van Hem aan wie alle macht gegeven is. Onder Deze zullen de regeringen als elkaars naasten gezamenlijk hun taak moeten verrichten. Aanvaarding van een internationaal gerechtshof, op de wijze waarop ook Zwitserland dit doet, kan bij deze politiek goed passen. Maar geen internationale militaire wereldmacht of superoverheid. We vrezen van deze laatste vormen van internationale samenwerking een zeer gevaarlijke machtspolitiek, zoals vandaag b.v. blijkt in de houding van de Org. der Ver. Naties tegenover Z.-Afrika. Toch lijkt de politiek van territoriale volkenscheiding, die de Republiek van Z.-Afrika nastreeft, een verstandige principiële opzet te vertonen.

Zolang het echter niet ernaar uitziet, dat de 122 soevereine of vrijwel soevereine regeringen der wereld gezind zijn Christus als Regeerder der regeringen te erkennen, ligt het voor de hand, dat in elk geval de regeringen die dit wel willen doen elkaar opzoeken en extra steun verlenen. Onze sympathie voor Z.-Afrika komt voor een belangrijk deel hieruit voort, dat wij de indruk hebben, dat de regering-Verwoerd meer dan andere regeringen van onafhankelijke staten kennis heeft van haar roeping om de God des Woords door haar buitenlands beleid te dienen.

Maar bij andere staten, ook bij de staten in onze omgeving, zien wij tot nu toe weinig, dat in deze richting wijst. Ook is in veel gevallen de kans uiterst gering, dat wij daarop een invloed ten goede kunnen uitoefenen. Meestal staan wij in de internationale politiek voor veel machtiger partners en onze onmacht daarbij wordt nog geaccentueerd door de zeer zwakke positie, die de fundamentele christelijke politiek in ons eigen land inneemt. Daarom leidt christelijke buitenlandse politiek vandaag voor ons land tot het innemen van een „geïsoleerde” positie en tot een streven naar beveiliging van deze positie. Deze zelfstandigheidspolitiek sluit zuiver zakelijke bondgenootschappelijke samenwerking met het oog op een actueel doel niet uit. Hoewel wij de man van Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring, Jefferson, niet bewonderen, willen wij één bekend woord wel van hem overnemen: *Honest friendship with all nations, entangling alliances with none.*

Vanuit deze zelfstandigheidspolitiek is de Nederlandse regering geroepen op passende ogenblikken Gods naam groot te maken onder de volken. Daarin kan onze regering haar internationale roeping aanvaarden, werkelijk universeel en idealistisch zijn, met als doel alle volken der wereld. Daardoor bevordert zij een christelijke internationale rechtsorde die niet in tegenspraak is met Schrift en belijdenis.

Voorbeelden van zulke zelfstandigheidspolitiek zijn b.v. gegeven door Koningin Wilhelmina, die in het begin van haar regering Paul Kruger liet afhalen door een oorlogsschip. Ook kunnen we denken aan de pogingen van Dr. Colijn omstreeks 1936 om tot een blok van „Oslo-staten” te komen. Of aan Wilhelmina's poging om in 1939 samen met Koning Leopold der Belgen een eigen positie in te nemen naast de oorlogvoerende mogendheden, of aan haar hardnekkige weigering tot erkenning van de Sovjet-Unie, die duurde tot 1941, toen de gemeenschappelijke oorlog tegen de hitleriaanse doodsvijand de actuele internationale situatie ingrijpend wijzigde.

2. Ten tweede vraagt Drs. Van Oord welke zedelijke overtuigingskracht een zelfstandigheidspolitiek van ons land heeft, aangezien het al sinds de Franse tijd op geen enkele wijze in staat zou zijn eigen zelfstandigheid waar te maken. In de toelichting wordt vermeld, dat wij al sinds 1813 alleen door de bescherming van Engeland zouden hebben bestaan, terwijl het de tamelijk toevallige stemming van het Duitse opperbevel was geweest, die ons buiten de eerste wereldoorlog hield. In en na de tweede wereldoorlog zou nog duidelijker zijn gebleken, dat onze zelfstandigheid een droombeeld is. Ook op economisch en monetair gebied zou ons land, waarvan in- en export 80% van het nationale inkomen uitmaken, onmogelijk zelfstandig kunnen zijn.

We zijn het met de vragensteller eens als hij zegt, dat een regering met enige macht moet zijn bekleed om in de buitenlandse politiek te worden aanvaard als een representant van het woord dat zij brengt. Maar de voorstelling alsof wij al sinds de Franse tijd nauwelijks zelfstandig zijn geweest, kunnen we niet beamen. Deze voorstelling komt voor in de KVP- en ARP-

rapporten over Europese integratie, waarin staat, dat o.a. ons land niet langer bij machte is zijn taken te vervullen en daarom moet worden geïntegreerd. Men moet hierbij echter oppassen, dat men zich met zijn verstand niet zover boven zijn landgenoten verheft, dat men alleen nog maar in „macropolitieke” en „statistische” vormen kan denken, en voorbijgaat aan de echte structuren en aan het kleine, waar Christus zijn hand op heeft gelegd.

Want men vergeet dan twee dingen. Ten eerste vergeet men hoe machtig de evenwichtspositie kan zijn in de internationale politiek. Juist als een mogendheid een eigen geestesmerk vertoont en zich dus niet al bij voorbaat met een andere mogendheid laat identificeren, kan zo'n evenwichtspolitiek grote zelfstandigheid verzekeren. Indonesië heeft na zijn onafhankelijkmaking jarenlang de meest uitdagende imperialistische politiek kunnen voeren, omdat het een handig evenwicht tussen de grootmachten Amerika, Rusland en China wist te bewaren. En wat 1813 betreft: Engeland had redenen om de Nederlandse onafhankelijkheid te willen. Dat betekende, dat het ook genegen moest zijn tot op zekere hoogte een eigen koers van de Nederlandse politiek te aanvaarden. Dat na 1840 onze eigen koers tot neutraliteit en onzijdigheid werd, was geen noodzaak, maar de vrije wens van het toenmalige Nederlands liberalisme.

Ook is het niet zo dat een zelfstandigheidspolitiek onmogelijk is voor een land als het aangewezen is op handel met het buitenland. Ten slotte is elk land op de handel met andere landen aangewezen. Zelfs de volkrijke en sterk geïsoleerde communistische Chinese Republiek houdt de handelspoort naar Hongkong open. Graan, katoen en kunstmest worden hier ingevoerd door Mao's machtsstaat die weer andere goederen exporteert.

Waar het voor ons echter op aankomt, is ook hier een goed evenwicht te bewaren. Eenzijdige afhankelijkheid van een machtige buur of combinatie past niet bij een zelfstandigheidspolitiek. Vandaar onze bezwaren tegen het gesloten karakter van de EEG. Wij moeten zorgen dat wij voor onze handel veel aan- en afvoerlijnen bezitten, en ook noodvoorzieningen, waardoor men weet dat wij in staat zijn kleine schokken op te vangen.

Er is nog een zaak, die nogal eens wordt vergeten door de Europese areopagen (de wereldvreemde geleerden, waartegen De Gaulle toornde). Dat is de realistische waarde van het bezit van de soevereiniteit. In 1813 (na de onderbreking gedurende de Franse tijd) kwamen wij weer in het bezit van de soevereiniteit, die ook in 1918 en 1945 behouden bleef. Van hoeveel belang de soevereiniteit ook voor een klein land is kan men snel inzien. B.v. een staat als Finland moet uiterst behoedzaam manoeuvreren naast de Sovjet-Unie. Maar dat er nog iets te manoeuvreren valt, komt doordat Finland niet verplicht is een supranationaal gezag vanuit het Kremlin te aanvaarden en volkenrechtelijk als soevereine staat wordt erkend.

Met de soevereiniteit hangt samen het gezantschapsrecht (waardoor het kleine land in noodzakelijke gevallen overal ter wereld door middel van zijn gezanten protesten en opinies kan laten horen), het recht om verdragen af te sluiten (waardoor het kan proberen bondgenoten te vinden die tot een gunstiger evenwicht leiden) en het beperkte recht om oorlogen te voeren. Dit laatste betekent dat ook een kleine soevereine staat bij een vijandelijke aanval gewapend verzet mag plegen met zijn geregelde troepen. De soevereiniteit maakt het internationaal gezien ook voor een overmachtige vijand veel moeilijker om de troepen van het kleine land aan te wijzen als rebellen en bandieten en na gevangenneming te vermoorden (zoals Dr. Soumokil).

Bezit der soevereiniteit geeft dus dadelijk een zekere macht en hoogheid aan de drager ervan. Daarom moet een land, dat een zelfstandigheidspolitiek wil voeren, in de eerste plaats weigeren de soevereiniteit uit handen te geven. En in de tweede plaats zal door het actuele buitenlandse beleid naar een politiek van machtsevenwicht worden gestreefd. Als het goed is, zal de regering hierbij proberen een juiste, op optimale nationaal-christelijke invloed gerichte, zelfstandige positie in het concert der andere mogendheden in te nemen.

Bij dit streven naar een juist machtsevenwicht behoort vanzelfsprekend ook, dat men gebruik maakt van het kleine eigen economische en militaire potentieel. Maar onjuist zou het zijn te menen, dat de zelfstandigheid van een staat slechts waar gemaakt kan worden door bruto nationaal produkt en raketten.

3. Ten slotte is gevraagd wat de geestelijke grondslag is van de door het GPV voorgestane samenswerkingsvorm van de kleine Noordzeestaten. Volgens de toelichting zou hier niet het praktische motief, maar het geestelijke fundament in het geding zijn, n.l. in tegenstelling tot de samenwerking met de overwegend r.-k. E.E.G.-landen.

Inderdaad staat de samenwerking met andere kleine landen vermeld onder punt 5 in het verkiezingsmanifest-1963 van het GPV. Mede met een zijdelingse herinnering aan de Oslo-samen-

werking is deze samenwerking der kleine Noordzeestaten verschillende keren door de heer Jongeling bepleit.

In art. 10 van de GPV-richtlijnen wordt hetzelfde in enigszins algemeen gekozen bewoordingen aangegeven. Maar de vragensteller vergist zich als hij in de eerste plaats naar het geestelijk fundament van zo'n samenwerking vraagt. Want het praktische motief is hier in de eerste plaats aan de orde. Toen het b.v. in 1963 even leek, dat Frankrijk met W.-Duitsland naar de politieke macht in E.E.G.-Europa zou grijpen, zond een aantal bekende GPV-leden met sympathisanten in ons land en in Denemarken een telegram aan de ministers Haekkerup en Luns om de praktische samenwerking der Noordzeestaten te bevorderen. (Het Deense antwoord was toen positiever dan het Nederlandse).

Maar de daarbij beoogde samenwerking stond niet op grond van Schrift en belijdenis, als de vragensteller dat soms bedoelt. Ook het Koninkrijk der Nederlanden (met Hindostanen en Mohammedanen in Suriname) staat niet op een geestelijk fundament, laat staan een praktisch bondgenootschap van staten.

Als we dit nu vooropstellen, willen we wel toegeven, dat een praktische bondgenootschappelijke samenwerking ook een kleine verhoging van wederzijdse invloed op het binnenlandse front tot gevolg kan hebben. Meer kranten zullen correspondenten naar b.v. Kopenhagen en Oslo of Parijs en Rome zenden, er zal, bij overigens gelijkblijvende omstandigheden, een kleine voorkeur kunnen ontstaan voor het handelsverkeer, enz.

Nu stonden we meestal sceptisch tegenover optimistische verklaringen van Nederlandse Christen-federalisten, dat het Europese federalisme een middel zou kunnen zijn om het Evangelie in Frankrijk en Italië te brengen. Maar in dit verband willen we wel opmerken, dat het langs de weg van een bondgenootschap eerder mogelijk lijkt om enige invloed uit te oefenen op 4½ miljoen Denen en 3½ miljoen Noren (en 9 miljoen Belgen) dan op 45 miljoen Fransen en 50 miljoen Italianen.

Ten slotte geloven we, dat een praktische samenwerking-in-zelfstandigheid met België en de Scandinavische landen aantrekkelijker is, omdat hierdoor een zeker evenwicht van zeer verschillende geestelijke invloeden (r.-k. en vrijz.-prot.) aanwezig zou zijn. Wellicht is zo'n „evenwichtssituatie” net iets gunstiger voor de bewegingsvrijheid van gereformeerden dan een eenzijdige verzwaaring van het r.-k. element bij onze internationale bondgenootschappen.

We realiseren ons overigens zeer goed, dat we vandaag slechts kunnen spreken over wenselijkheden op langere termijn, niet over mogelijkheden die direct „haalbaar” zijn.

Plaatsing van het bovenstaande antwoord in „Opbouw” neemt mijn oordeel niet weg, dat Opbouw zich in politiek opzicht moet rekenen tot de bladen van de huidige ARP, waartegen mijn voornaamste bezwaar is, dat zij niet is gefundeerd op Schrift en belijdenis, terwijl haar politiek op voorname punten met Schrift en belijdenis in strijd is.

Ondergetekende heeft in Trouw ook wel eens een ingezonden stuk mogen schrijven, n.l. nadat de beslissingen gevallen waren.

Herroeping van mijn oordeel over Opbouw zou alleen kunnen geschieden als een herroeping der politieke postitiekeuze van de regelmatige en voornaamste medewerkers van Opbouw zou plaats vinden. Ook zou die herroeping zodanig moeten plaatsvinden, dat hierdoor een billijke waarborg van betrouwbaarheid ontstaat, zodat redactie en medewerkers niet precies een, twee, drie of vier nummers voor de Kamerverkiezingen van 1967 een pro-ARP politiek zichtbaar gaan steunen.

A. J. Verbrugh.

KERKNIEUWS

Beroepen te Nijenga-Opeinde en te Zwagerveen-Zwaagwesteinde (beide bij akkl.): kand. J. Stuy te Langerak.

Aangenomen naar Assen: O. J. Douma te Overschie, die bedankte voor Zwiindrecht; naar IJsselmonde: P. Plaatsman te Driebergen en Doorn.

Bedankt voor Zaamslag: A. Veefkind te Hoogvliet; voor Dalfsen: M. Brandes te Meppel; voor Groningen-Zuid: drs. D. Deddens te Leeuwarden; voor Delft: J. Verkade te Groningen-Noord.

Tweetal te Wezep (2e pred.plaats): Drs. A. N. Hendriks te Ommen en R. Timmerman te Spaakenburg.

Breda. Met ingang van zondag 3 juli verplaatst de kerk te Breda haar samenkomsten van Gebouw „De Veste” naar het kerkgebouw, Cimburgalaan 98, Boimeerwijk, aan de Mark.

In verband daarmee wordt de aanvang van de morgendienst gesteld op 8.45 uur. De aanvang van de middagdienst blijft 16.30 uur.

Ouddorp. Vanwege de kerk te Middelharnis wordt iedere zondag een kerkdienst gehouden in de kantine van de Speeltuin aan de Oosterweg te Ouddorp. Aanvang 's morgens 8.30 uur. Aanvang diensten te Middelharnis 10 en 16 uur Zandpad 42.

Zendingsmiddag Mariënberg. Op zaterdag 2 juli a.s. zal D.V. de jaarlijkse zendingsmiddag gehouden worden van de met Enschede-Noord samenwerkende Kerken voor de zendingsarbeid op Irian Barat. Als sprekers zullen optreden Ds. A. Kuiper van Axel en Ds. B. Geuchies te Wapenveld. Als zijn gezondheid het toelaat zal ook ds. v. d. Velden aanwezig zijn.

Hattem. De Kerekeraad van de Gereformeerde Kerk te Hattem vestigt er de aandacht op dat met ingang van zondag 3 juli a.s. de mid-dagkerkdiensten zullen aanvangen om **half drie**.

Norg. Ook dit jaar hoopt de kerkeraad van Assen gedurende de maanden juli en augustus kerkdiensten te beleggen in Norg ten behoeve van de aldaar verblijvende vacatiegasten. Deze worden gehouden in het dorps huis en vangen aan om 11 en 17 uur.

Zondag 3 juli 1966:

11 uur, ds. H. W. Ophoff te Leek.

17 uur, dienst.

Zondag 10 juli 1966:

11.15 uur, ds. A. Jagersma te Groningen-Oost.

17 uur, ds. H. W. Ophoff te Leek.

Kerkbouw Wageningen. Met dankbaarheid en blijdschap kan worden bericht dat met de bouw van een eigen kerkgebouw te Wageningen een aanvang is gemaakt. De graafwerkzaamheden zijn in volle gang en als alles volgens plan verloopt kan de gemeente binnen een jaar in een eigen gebouw vergaderen.

Doordat de Heere der kerk de offervaardigheid van eigen gemeente en talloze broeders en zusters in de lande verbazend groot heeft gemaakt is de financiering van de bouw nu rond. Wel zal de rente en aflossingen nog jaren een zware last zijn voor de gemeente. Om deze last te verlichten is een geldbeleggingssysteem opgezet waaraan iedereen (dus ook mensen buiten Wageningen) kan mee doen. De beleggers ontvangen een rente van hun geld die een half procent hoger is dan de spaarbankrente; de kerk bespaart 2 procent rente op haar crediet-hypotheek! Belegde gelden zijn ten alle tijde opvraagbaar. Graag ontvangen wij Uw geld ter belegging; alle gewenste inlichtingen worden verstrekt door: Mr. B. Dam, Wageningen, van der Waalstraat 1. P. Lourens, Wageningen, Eindhovenstraat 13, telef. 4077 (08370).

ADRESSEN

Nijmegen — penningmeester: J. Kemper, Guyotstraat 4, telef. 08800 - 21674.

Den Haag-Oost — penningmeester: G. D. Wasenburg, Malakkastraat 133, Den Haag; tel. (070) 113958; postrek. 55136 t.n.v. Geref. kerk van 's-Gravenhage-Oost (vrijgemaakt).

Helpman — diaconie: T. Toornstra, Spieghelestraat 107, Groningen; tel. (05900) 53603.

VOOR DE AANKOMENDE EERSTE-JAARS

Wanneer U in september a.s. Uw studie aan de R.U. te Groningen zult beginnen, komt U voor de vraag te staan, bij welke studentenvereniging U zich zult aansluiten. De Senaat van de V.G.S. „Hendrik de Cock” wil U ter informatie bij dezen het volgende meedelen.

Bij Uw pogingen inlichtingen in te winnen over „Hendrik de Cock” zal U misschien ter ore gekomen zijn, dat onze Vereniging „niet gereformeerd meer is”, of dat „men het bestaansrecht discutabel stelt”, of dat „de geest er niet deugt”, of welke andere kwalificaties dan ook. De Senaat wil U direct zeggen, dat deze en dergelijke geruchten dikwijls uit de lucht gegrepen zijn: de oorzaak ervan ligt in het feit, dat men de vragen, waar de Vereniging en haar leden mee worstelen, niet begrijpt. Wel is er een diepgaande discussie tot stand gekomen over de grondslag (De Vereniging wortelt in de gemeenschap der heiligen, welke door de Heere is gesteld tussen alle leden van Zijn kerk en welke initieel wordt gezien en beleefd in de dienst des Woord en de Sacramenten. art. 2 der Statuten) en het toelatingsbeleid (vereist voor het lidmaatschap is het lid zijn van een gereformeerde kerk (waar nodig postaal aangeduid met onderhoudende art. 31 D.K.O. art. 5 sub 2e der Statuten). Jarenlang is deze discussie inofficieel gevoerd; 18 maart j.l. heeft de Vereniging de Senaat verzocht de besproken zaken officieel aan de orde te stellen. Om U een beeld te geven van inhoud en karakter van het debat, citeren wij het volgende uit de Senaatsnota d.d. 20 april 1966:

„Als diepste oorzaak van deze discussie is te noemen het feit, dat velen de broederband in Christus niet alleen en uitsluitend met gereformeerd vrijgemaakten, maar ook

met niet-vrijgemaakte christenen ervaren en geloven. De gebeurtenissen, die deze discussie acuut gemaakt en versneld hebben, zijn o.a.:

a) scheuringen in vele plaatsen in de vrijgemaakt gereformeerde kerken, zodat voor velen niet meer duidelijk is, wat in die plaatsen de gereformeerde kerk (in de statutaire zin des woords) is. Vooral de Groninger situatie (Groningen Zuid - Tehuis) heeft als een katalysator gewerkt (De Senaat beschouwt beide kerken als gereformeerde kerken in de statutaire zin des woords);

b) het zich voegen bij een niet-vrijgemaakte kerk door sommige amici (het is moeilijk een band die jarenlang bestaan heeft zo maar door te snijden. E.W.H.);

c) de positie der gastleden (zij, die niet behoren tot de vrijgemaakte gereformeerde kerk, kunnen, als zij belangstelling hebben voor de Vereniging, toegelaten worden als gastlid. Zij hebben dezelfde positie als de leden, uitgezonderd het actieve en passieve stemrecht. (E.W.H.)

De vraag rijst, of „Hendrik de Cock” als vereniging met een kerkelijk (in casu gereformeerd-vrijgemaakt) gebonden lidmaatschaps criterium voldoet.”

Door dit citaat is het U hopelijk duidelijk geworden, dat de moeilijkheden binnen „Hendrik de Cock” in de eerste plaats veroorzaakt worden door de huidige kerkelijke situatie. Een Vereniging van gereformeerde studenten heeft nu eenmaal haar lot verbonden met de vrijgemaakt gereformeerde kerken; moeilijkheden in de kerk vinden automatisch hun weerslag in de Vereniging. De tweede oorzaak is het reeds gesignaleerde feit, dat een aantal leden de gemeenschap der heiligen niet beperkt wil zien tot de vrijgemaakt-gereformeerde kerk.

Wat het resultaat van de discussie betreft: de Vereniging heeft in haar vergadering van 3 juni j.l. besloten „de discussie over de mogelijkheid van een openstelling der Vereniging en in het algemeen van een Statutenwijziging in welke zin dan ook voort te zetten”.

Intussen blijven de Statuten gehandhaafd: onze Vereniging bestaat uit leden van de Geref. Kerken Vrijgemaakt en telt 2 gastleden.

De Senaat doet een beroep op U, U niet afzijdig te houden van onze Vereniging. Als vrijgemaakte christenen hebben we elkaar in de huidige verwarde situatie nodig, ja, zijn wij om der wille van Christus, in Wien wij gemeenschap met elkaar hebben, verplicht tot samenwerken.

Het doel der Vereniging: haar leden te steunen in hun beleving als student van wat de kerk belijdt met name in het laten schijnen van het licht van Gods Woord bij de beoefening der wetenschap, is een hoog ideaal. De eerlijkheid gebiedt ons te erkennen, dat we aan christelijke wetenschapsbeoefening niet toekomen, en eigenlijk nauwelijks weten, wat dat is. Van groter belang is echter elkaar te steunen in het behouden van het geloof, het geloof, dat door het verkeren in de academische wereld, een wereld, die een bijkans volkomen God-loos en gesaeculariseerd karakter heeft gekregen, op een zeer zware proef wordt gesteld. Bij het vasthouden aan de hoop van het Evangelie wil onze Vereniging proberen te helpen. Dit is het meest wezenlijke, wat de V.G.S. „Hendrik de Cock” U te bieden heeft. Het vormt de achtergrond, waartegen alle activiteiten, hetzij op vergaderingen, hetzij ter sociëteit, zich afspelen.

Voor nadere inlichtingen kunt U zich wenden tot de Senaat, p.a. Petrus Campersingel 133, Groningen. Vakantieadres: Brouwersstraat 21, Harlingen.

Met deze publicatie distancieert de Senaat zich van elke publicatie over Hendrik de Cock anders dan van Senaatszijde.

Pro Senatu

E. W. Haitsma, h.t. abactis.

C.O.G.G.-CONFERENTIE

Het Contact Orgaan van de Geref. Gezindte belegt dit jaar weer een tweedaagse conferentie op „Woudschoten” bij Zeist op woensdag 14 en donderdag 15 september 1966 D.V.

Het thema van deze conferentie is: De kerk in een gesaeculariseerde wereld.

Dit thema zal belicht worden door prof. dr. ir. van Riessen, die een analyse zal geven en door ds. A. Noordegraaf, Herv. predikant te Oldebroek, die een antwoord wil zoeken op de vraag: hoe in deze gesaeculariseerde wereld te leven.

De conferentie draagt een openbaar karakter en is voor ieder toegankelijk, mits men zich van te voren opgeeft bij de secretaris, die ook bereid is nadere inlichtingen te geven.

Laat ieder, die belangstelling heeft voor deze conferentie, zich spoedig opgeven.

Adres van de secretaris: Ds J. H. Velema, Anna Paulownalaan 17, Apeldoorn; tel. (05760) 1 23 62.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 3404-12452

Abonnementsprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

CIVITAS STUDIOSORUM REFORMATO- RUM TE DELFT

In juni 1961 werd de Civitas Studiosorum Reformatorum als een gemeenschap van reformatische studenten te Delft opgericht.

De vereniging telt momenteel 120 leden en is lid van de landelijke Unie der Societas Studiosorum Reformatorum.

De C.S.R. wil zich in al haar activiteiten laten leiden door Gods Woord als enige norm en zij wil trouw zijn aan de daarop gegronde belijdingsschriften. In een tijd van relativering en loslaten van Gods Woord, zien de C.S.R.-leden het als een zegen elkaar te mogen vasthouden en stimuleren in het geloof. De Civitas weet en ondervindt het ook, dat het steeds moeilijk is de heerschappij van Christus over het leven tot gelding te brengen. Toch wil ze in studie, discussie en ontspanning hierop de nadruk leggen, omdat het kan en moet.

Zij die in Delft gaan studeren kunnen nadere inlichtingen krijgen aan onderstaande adressen: Koormarkt 81 c, tel. 01730 - 32975
Oude Delft 251, tel. 01730 - 35681

Met grote blijdschap en dank aan God berichten wij u de geboorte van een zoon

EGBERT

B. Klaassen
A. J. Klaassen-Hietland

26 juni 1966
Gees, Goringdijk 2

WIE HELPT?

We **moesten** een woning kopen. Er ontbreken nog f 5000.—. Wie leent ze ons? (Of 'n gedeelte?) Snelle **aflossing**. Goede ref.

Br. onder nr. 27 Adm. Opbouw, Slotlaan 220, Zeist.

Gevraagd een

MACHINALE HOUTBEWERKER

in staat zelfstandig te werken, kennis van moderne houtbew. machines strekt tot aanbeveling.

Leeftijd 25/35 jaar.

Nieuwe woning komt beschikbaar.

Soll. te richten aan:

Houtwarenfabriek P. Flens C.V., Oostzaan

VERSCHEENEN:

WET EN EVANGELIE

door ds. H. Amelink
T. Jongasma, arts
ds. J. Keuning

Uitgave Persvereniging „Opbouw”

Prijs 60 ct.

10 ex. f 5.00 - 20 ex. f 8.00

Bestelling uitsluitend per giro No 448367 t.n.v. de penningm. van „Opbouw”, Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht.